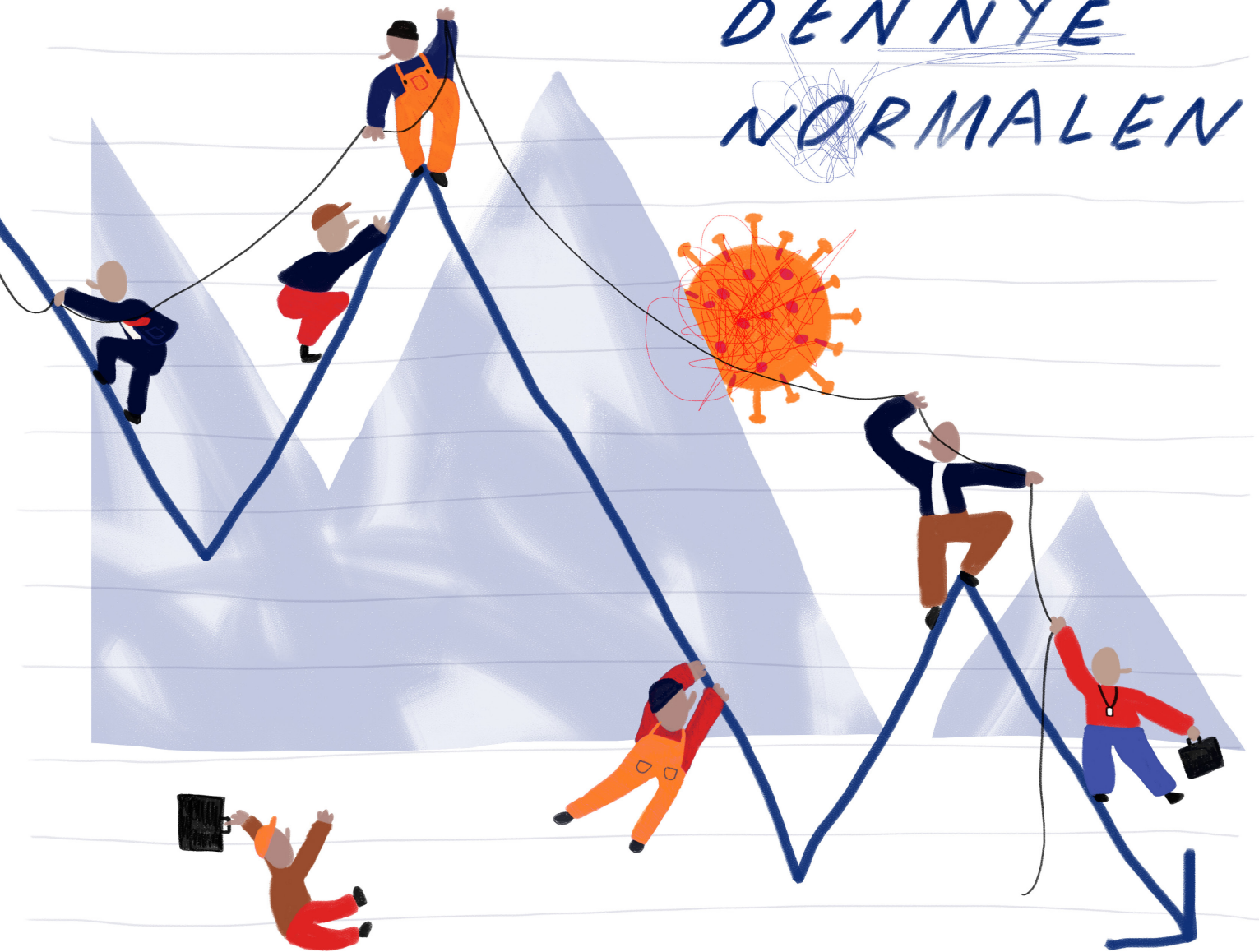
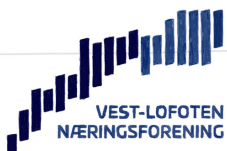

DEN NYE NORMALEN

Rapport som sammenligner
tilstanden i næringslivet
våren 2020 og høsten 2020.

Tittel:

Den nye normalen.
Rapport som sammenligner tilstanden i næringslivet våren 2020 og høsten 2020.

Forfatter:

Ørjan Arntzen
Sigfus Kristmannson

Dato: 15.12.2020

Prosjektansvarlig: Ørjan Arntzen

Prosjektnummer: 190259

Antall sider: 25

Antall vedlegg: Ingen

Oppdragsgiver:

Vestvågøy Kommune
Sparebank 68 Nord

Kontaktperson:

Ørjan Arntzen
Tlf. 959 48 464

Fagområde:

Næringsliv

Stikkord:

Koronapandemi, næringsliv, undersøkelse,
Vestvågøy, reiseliv, fiskeri.

Fylke:

Nordland

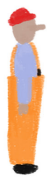
Kommune:

Vestvågøy

Rapporten er en oppfølging til en undersøkelse om konsekvenser av koronapandemien våren og høsten 2020. Rapporten sammenligner resultatene fra to ulike undersøkelser.

Innhold

- 3 Innledning
- 4 Oppsummering
- 6 Litt om hvordan arbeidet ble utført
- 6 Hvilke bransjer er representert i undersøkelsen?
- 8 Tilstanden i næringslivet
- 13 Mer relevante virkemidler og mer bruk av ekstern hjelp
- 15 Stor støtte til smitteverntiltakene
- 17 Konsekvenser for næringslivet
- 20 Fiskeribransjen
- 21 Spesielle utfordringer i reiselivet
- 23 Viktige funn, forslag og tilrådninger

Innledning

På oppdrag og med finansiering fra Vestvågøy Kommune og Sparebank 68 Nord har LoVe Utvikling gjennomført en næringsundersøkelse rettet mot næringslivet i Vestvågøy. Bakgrunnen er den globale pandemien som har ført til betydelige smitteverntiltak og endringer i økonomi, adferd og konsum. Undersøkelsen har spesielt søkelys på reiseliv, men de fleste bedriftene er representert. Undersøkelsen har også forsøkt å få frem informasjon om tilstanden i sjømatnæringa. Denne undersøkelsen er en oppfølging av en undersøkelse gjennomført i mai 2020 – rett etter nedstenginga. Undersøkelsen har skjedd i tett samarbeid med Vest-Lofoten Næringsforening.

Etter nedstenginga opplevde Norge mindre smitte og et løsere smittevernregime i løpet av sommeren. Sågar ble sommeren av enkelte omtalt som tidenes sommer for reiselivsnæringa – til tross for at reiselivsnæringa opplevde en svært dårlig juni og en middelmådig august. Etter sommeren har smitten gradvis tiltatt, og smitteverntiltakene har gradvis blitt strengere. Samtidig har det i vår region vært lite smitte, og mange som bor i Lofoten opplever at samfunnet er mer normalt enn det vi ser i de store byene.

Det er ingen tvil om at pandemien har betydelig innvirkning på næringslivet. Målet med denne undersøkelsen er å få informasjon om tilstanden slik at forvaltning og virkemiddelapparat kan gjøre kvalifiserte vurderinger av situasjonen. Erfaringene fra den allerede gjennomførte undersøkelsen i mai viste at bedriftene er rammet, men at situasjonen er svært ulik fra bedrift til bedrift.

Vi ønsker kommunens bedrifter lykke til med smitteverntiltak og omstillingsarbeid, og håper både bedrifter og forvaltning kan dra nytte av den kunnskapen som finnes i denne rapporten.

Oppsummering

Lofoten, med dens besøksnæringer og eksportnæringer, er svært utsatt for pandemiens bivirkninger. Undersøkelsen viser at situasjonen høsten 2020 er langt mer stabil enn våren 2020. Samtidig viser svarene fra bedriftene at situasjonen fortsatt er svært alvorlig. Mange bedrifter i kommunen har svært lav drift. Reiselivsbedriftene gir ofte betydelige ringvirkninger, og disse ringvirkningene uteblir for bedrifter som ikke er tradisjonelle reiselivsbedrifter.

Situasjonen rundt konkursfare har forbedret seg betydelig, og da spesielt den akutte konkursfaren. Fortsatt er det en unaturlig høy konkursfare i kommunen sammenlignet med et vanlig år, men bedriftene har i høst gjennomført tiltak og greid å få en lengre horisont for sin planlegging. Dette har redusert den akutte konkursfaren mye. Likevel er det fortsatt en svært høy andel som medgir at deres bedrift kan stå i fare for å gå konkurs på lang sikt, og en unaturlig høy andel som kan gå konkurs på kort sikt. Bedriftene som oppgir konkursfare på kort og lang sikt er hovedsakelig reiselivsbedrifter. Konkursfaren blant reiselivsbedriftene er generelt svært høy.

Det er spesielt reiselivet som er hardt rammet av pandemien, men rapporten viser også at det innenfor sjømatnæringa er en betydelig bekymring for muligheten til å få solgt sine produkter. Ut fra rapporten er det vanskelig å gi nærmere beskrivelser av denne bekymringen, men dette er signaler som burde følges tett opp av Vestvågøy Kommune, bransjen og virkemiddelapparatet. Det er viktig å bringe informasjon fra sjømatnæring til besluttende og forvaltende organer.

Optimismen i næringslivet er svakt dalende, men det er fortsatt en viss optimisme for fremtiden for bedriftene på Vestvågøy. I reiselivet er denne optimismen i beste fall betinget, og flere bedrifter i reiselivet oppgir også at de har et negativt syn på fremtiden.

Til tross for vanskelige tider, støtter den store majoriteten opp om smitteverntiltakene som blir pålagt dem fra nasjonalt og lokalt hold. Mange gir uttrykk for at det er viktig at både bedrifter og lokalsamfunn følger smitteverntiltakene.

Til sist ser vi at bedriftene i kommunen har et stort potensial når det gjelder bruk av virkemiddelapparatet, og da spesielt bruken av utviklingsmidler. Bruken av kontantstøtte og kommunalt næringsfond er svært høy, men det bør jobbes for at enda flere bedrifter i kommunen settes i stand

til å gjennomføre innovasjonssøknader og gis tilgang til også andre typer utviklingsmidler. Slik situasjonen er i dag, konsentreres oppmerksomheten rundt de ekstraordinære næringsmidlene, og hvert enkelt tiltak blir kraftig underfinansiert. I fremtiden bør man se på hvordan man kan få fordelt oppmerksomheten mellom kommunale, regionale og nasjonale virkemidler. En måte å gjøre dette på kan være at tildelinger forutsetter at det ikke er mottatt midler fra Innovasjon Norge.

Totalt sett er situasjonen i kommunen alvorlig, men det finnes også lyspunkter. Det er stor usikkerhet fremover, til tross for at en vaksinerings sannsynligvis vil foregå i 2021. Mange bedrifter i kommunen kjemper en hard kamp for å overleve – og er helt avhengige av stimuleringsmidler og av hvordan utviklingen går fremover. Spørsmålene er mange:

- Hvor lenge vil pandemien vare?
- Hvor hardt rammet er leverandører og kunder?
- Hvordan vil reiselivet være etter endt pandemi?
- Hvordan håndterer fiskeribransjen utfordringer knyttet til rekruttering, høye lagerbeholdninger, distribusjon og eksport?
- Vil vi kunne arrangere arrangementer?
- Hvordan blir julehandelen?

Men det viktigste for de fleste bedriftene synes å være at folk rundt dem skal ha det bra. Svært mange bedrifter gjør fortsatt en smitteverninnsats utover det som er pålagt dem i dag. Dette er en kollektiv innsats bedriftene gjør for å holde sine ansatte, kunder, familie og sitt lokalsamfunn friske. I all den økonomiske elendigheten og de utfordringene denne rapporten beskriver er det også verdt å trekke frem at vi lever i et lokalsamfunn hvor menneskene er villige til å gjøre en enkeltinnsats for at du og jeg skal være tryggest mulig.

Litt om hvordan arbeidet ble utført

Rapporten bygger på en kvantitativ undersøkelse gjennomført blant bedrifter i Vestvågøy kommune. Vi har sendt undersøkelsen til ca. 240 bedrifter hvor utvalget i stor grad er det samme som utvalget som undersøkelsen på våren. Bedriftene representerer en stor andel av bedriftene i kommunen. I dette utvalget ligger også mindre bedrifter som enkeltmannsforetak og bedrifter som kan være inaktive. Dette gjør at tilbøyeligheten til å svare kan være noe lavere i enkelte bedrifter. Vi har bevisst valgt å utelukke eiendomsselskap uten egne ansatte og bedrifter hvor eiendomsselskapet er i samme konsern som et driftsselskap.

Svarprosenten i undersøkelsen er på ca. 40 prosent etter at vi har justert for bedrifter hvor vi har hatt ugyldig kontakinformasjon. I undersøkelsen i mai fikk vi 81 svar på undersøkelsen, mens i denne oppfølgeren var det 82 som svarte på undersøkelsen. Det er derfor grunn til å tro at det er mange av de samme bedriftene som har svart, og at svarene er sammenlignbare med forrige undersøkelse. I likhet med undersøkelsen i mai er det svært mange reiselivsbedrifter som har valgt å svare på undersøkelsen.

Hvilke bransjer er representert i undersøkelsen?

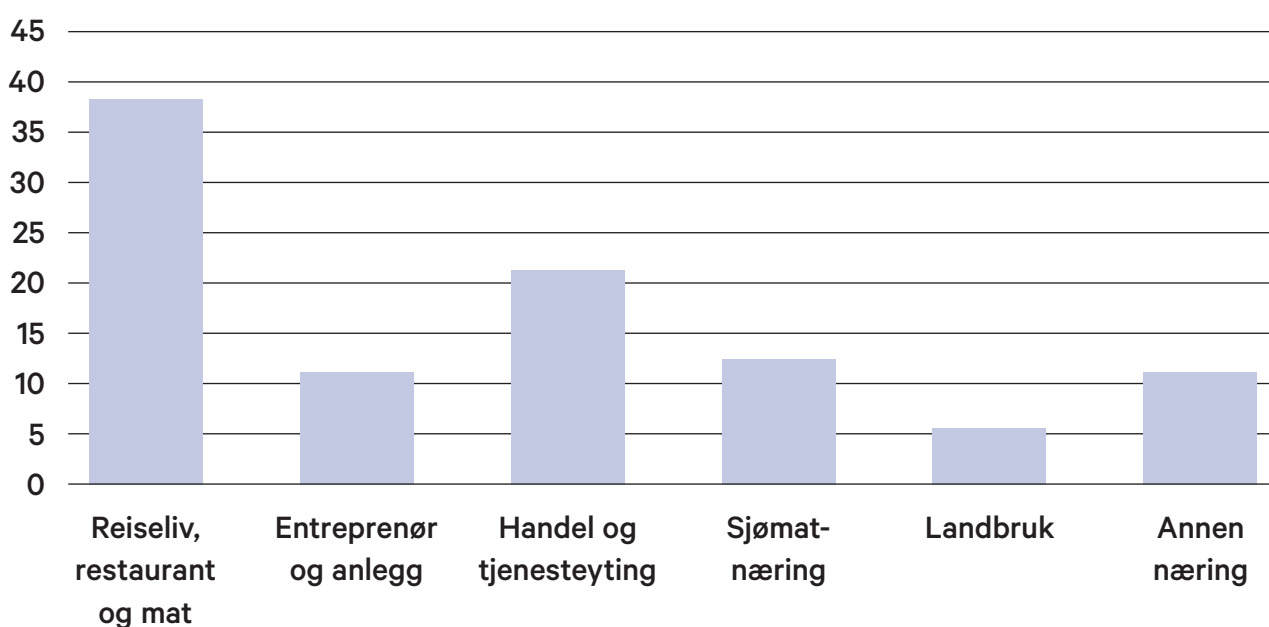
Ganske mange av de bedriftene som har svart vurderer seg selv om reiselivsbedrifter. På grunn av den pågående pandemien som har rammet reiselivet er det naturlig at de har en høy tilbøyelighet for å svare på denne typen undersøkelser. I tillegg er reiselivsbedriftene mange og små. Videre er det også mange svar fra handels- og servicenæringa. I likhet med undersøkelsen i vår, har vi også en lav andel landbruksrelaterte bedrifter som har svart, til tross for at undersøkelsen er sendt ut til ganske mange bønder.

Rundt halvparten av bedriftene som har svart på undersøkelsen er små bedrifter med tre eller færre ansatte. Dette reflekterer bedriftsstrukturen på Vestvågøy hvor det er noen få større bedrifter, mens de fleste er mindre bedrifter med

arbeidsplass til eieren eller eventuelt familie. Spesielt i reiselivet er familiebedrifter vanlig. Bare fem prosent av bedriftene svarer at de har over 30 ansatte.

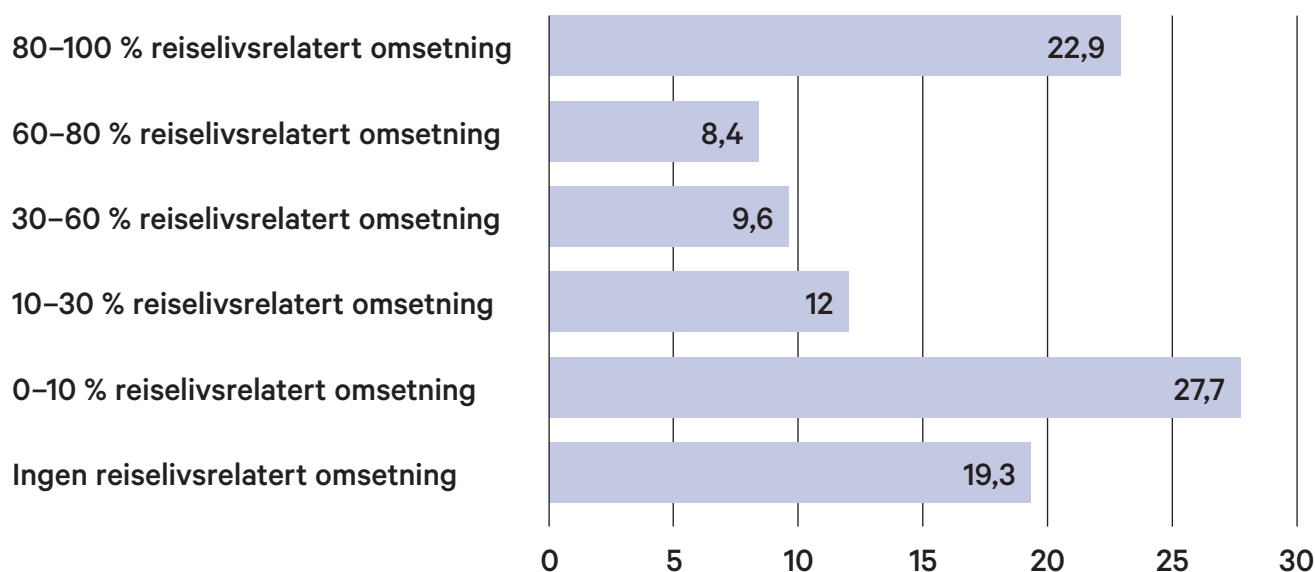
Undersøkelsen viser også at mange av bedriftene har høy omsetning fra reiselivet, uavhengig av om de definerer seg som en reiselivsbedrift eller ikke. Dette viser at pandemien har økonomiske konsekvenser for reiselivsbedriftene, og at en betydelig andel av nyttige ringvirkninger for andre bedrifter har falt bort. Mange bedrifter innenfor handel har en høy andel av besøkende som kunder gjennom hele året, mens bedrifter innenfor fiskeri og landbruk ofte har reiseliv som en biinntekt til eksisterende virksomhet.

Hvilke bransjer har svart på undersøkelsen?

Til tross for at 38 prosent anser seg selv som reiselivsbedrifter, oppgir hele 81 prosent av bedriftene at deler av deres omsetning er reiselivsbasert. Riktignok er det bare 41 prosent som anser at denne andelen utgjør mer enn 50 prosent. Likevel sier bare 19 prosent at de har en omsetning som overhodet ikke er avhengig av besøk. Dette viser at reiselivet på Vestvågøy griper inn i mange ulike bransjer, og at den krisen vi ser i reiselivet er en krise langt utover de tradisjonelle reiselivsbedriftene.

Hvor mange bedrifter oppgir at de har reiselivsrelatert omsetning?

Tilstanden i næringslivet

I rapporten har vi forsøkt å få frem hvordan tilstanden i næringslivet i Lofoten er. Det har vi gjort både ved å forsøke å få tak i opplysninger om driften til de enkelte bedriftene, og vi har stilt spørsmål rundt hvordan de ulike bedriftene ser på fremtiden. Opplysningene fra bedriftene viser at etter hvert som pandemien har blitt forlenget, så har også de negative økonomiske ringvirkningene økt. Undersøkelsen viser at tilstanden i næringslivet er mer alvorlig i desember 2020 enn den var i mai 2020.

Blant annet har antall bedrifter som har hatt permitteringer økt med 4,8 prosent siden mai. Dette er ikke et høyt tall i seg selv, men det viser at flere bedrifter tar ut permitteringer. Det er lite som tyder på at bedriftene som allerede har permittert greier å holde sine arbeidstakere i arbeid utover høsten. Lyspunktet i statistikken er at 27 prosent av bedriftene som har meldt om permitteringer melder at de hadde full drift i bedriften i sommer. Dette har naturlig nok å gjøre med at mange reiselivsbedrifter hadde full markedstilgang i noen uker i sommer. 46 prosent av bedriftene i undersøkelsen melder at de ikke har hatt permitteringer i perioden.

Da vi gjennomførte den tilsvarende undersøkelsen i mars meldte bare 37 prosent av bedriftene at de hadde full drift. Mange av de bedriftene som hadde lavere drift stod uten drift.

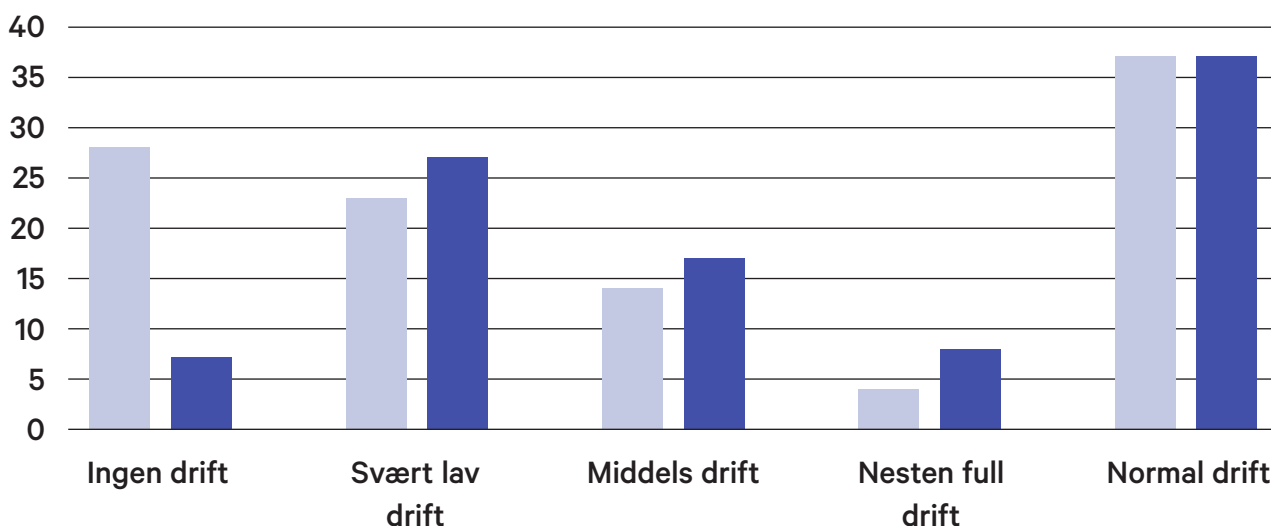
Undersøkelsen ble gjennomført akkurat i perioden da nedstenginga ble opphevet, og bedriftene var betydelig preget av de virkningene dette hadde.

I november 2020 er driftssituasjonen i bedriftene ganske annerledes. Etter å ha drevet med omstillingsarbeid og omlegging av drift og kapasitet ser det nå ut til at svært mange bedrifter greier å opprettholde minimum drift, og noen flere enn i vår har full drift. Situasjonen i skrivende stund er noe annerledes enn den var i vår, og nedstenging av samfunnet er ikke så omfattende. Samtidig er tiltakene i dag omfattende, og fraværet av marked for de fleste reiselivsbedriftene er bortimot normalt. Seks prosent av bedriftene opplyser også at de har gjennomført oppsigelser som følge av pandemien.

Hvordan vurderer du at din drift er?

■ Vår 2020

■ Høst 2020

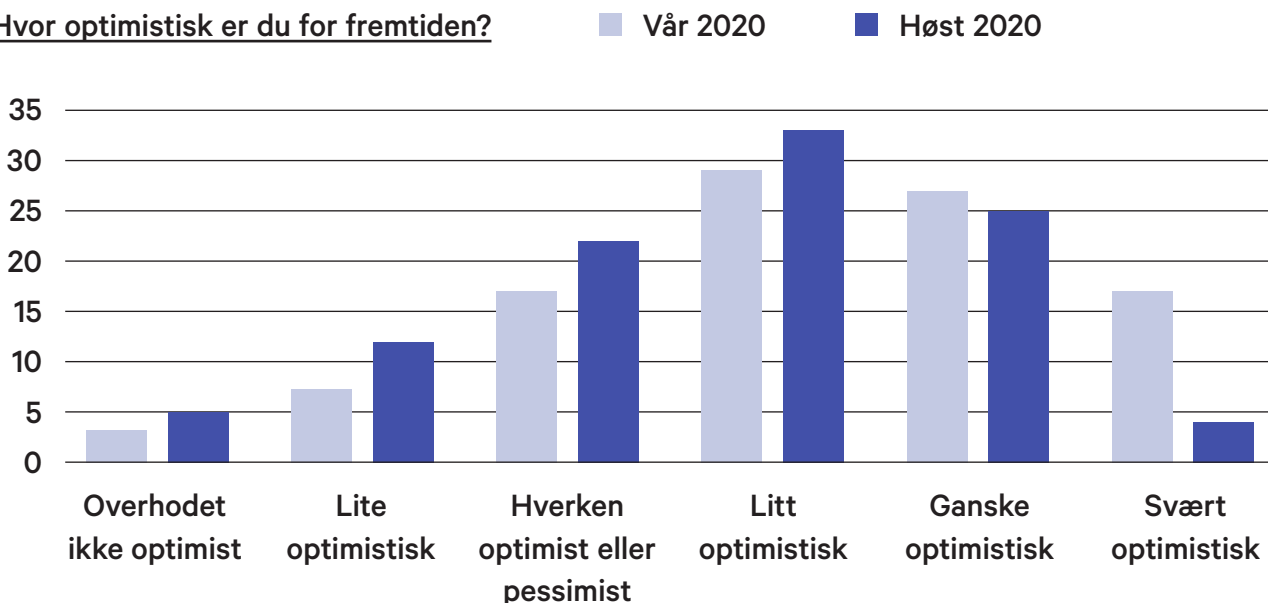
«Nå som reiselivet ligger med brukket rygg klarer vi oss pga. lokal handel på kort sikt. Dersom det oppstår en ny langvarig nedstenging av samfunnet vil dette få konsekvenser for antall sysselsatte i bedrifta.»

— Reiselivsbedrift på 4–10 personer som per i dag har nesten full drift.

Den største endringen fra i vår er at flere bedrifter greier å opprettholde et minimum av drift og noen flere greier å opprettholde en drift de vurderes som middels sammenlignet med en normalsituasjon. Sannsynligvis handler dette om at flere reiselivsbedrifter har greid å tilpasse seg situasjonen og være tilgjengelige, til tross for at de opplever stor

svikt i markedet. Undersøkelsen viser ikke at situasjonen er betydelig forbedret, men det er gledelig at det finnes et minimum av aktivitet i mange av bedriftene. For mange kan dette handle om at det foregår et utviklingsarbeid i bedriften. Statistikken må likevel ikke leses på den måten at det er tegn på en stor forbedring i situasjonen. Sannsynligvis er det vi ser et resultat av omstilling- og nedskjæring i bedriftene, men noe av statistikken kan tilskrives stimuleringsmidler som gir muligheter til en viss aktivitet gjennom innovasjon.

Hvor optimistisk er du for fremtiden?

En av de bedriftene som har svart på undersøkelsen arbeider som frilanser. Vedkommede har valgt å gi tilbakemelding om egen situasjon og sier det så enkelt som dette:

«Jeg kan drive så lenge jeg får hjelp av staten.»
— Reiselivsbedrift.

Rapporten i vår viste at til tross for den alvorlige situasjonen for mange i næringslivet, så fantes det en ganske stor tro på fremtiden. På den tiden hadde vi hatt pandemien i ca. seks uker, og smittetallene var på vei nedover. Nedstenginga hadde begynt å komme til en ende. Det var fortsatt svært uklart rundt hvilke rammevilkår, støtteordninger og markedstilgang reiselivsbedrifter ville ha, men sjokket rundt nedstenginga hadde sannsynligvis begynt å legge seg. Bedriftene ga i vår tilbakemeldinger om en positiv grunnholdning til fremtiden. Bare 15 % var ikke optimistisk vedrørende fremtiden.

Derfor er det svært interessant å se hvordan endringene i holdninger til fremtida har påvirket bedriftene på Vestvågøy. Bedriftene har opplevd pandemien over lengre tid, og tiden vi er i blir populært kalt «den nye normalen». Tallene viser at det er flere som har et mindre optimistisk grunnsyn, og at det er drastisk færre som er svært optimistisk for fremtiden. Dette viser at det har vært en form for realitetsdreining blant bedriftene på Vestvågøy. Likevel er det rett å si at ganske mange bedrifter fortsatt ser ganske lyst på fremtiden til tross for pandemien, men det er flere som er bekymret for fremtida og det er langt færre som ser skyfri himmel.

De som har svart på undersøkelsen har fått svar på konkurssfare i egen bedrift. Vår undersøkelse viser at det er en bedring i langsiktigheten til bedriftene. Flere bedrifter melder at det ikke er noen konkurssfare og færre bedrifter melder at det er liten fare for konkurs. I tillegg er det en betydelig lavere andel som sier at det er middels eller høy fare for konkurs.

Dette kan ha sammenheng med at da undersøkelsen var sendt ut i slutten av april var det mye usikkerhet rundt hvilke virkemidler som kom til å være gjeldende. Virkemidlene har gitt, spesielt reiselivsbedriftene, en mulighet til å tilegne seg likviditet og tenke noe langsiktig. I april 2020 var det også stor usikkerhet i reiselivet om det ville eksistere en sommersesong. Det er grunn til å tro at sommersesongen, kombinert med virkemidler og muligheten til å ta ned driften, har vært positivt for næringslivet i Vestvågøy Kommune.

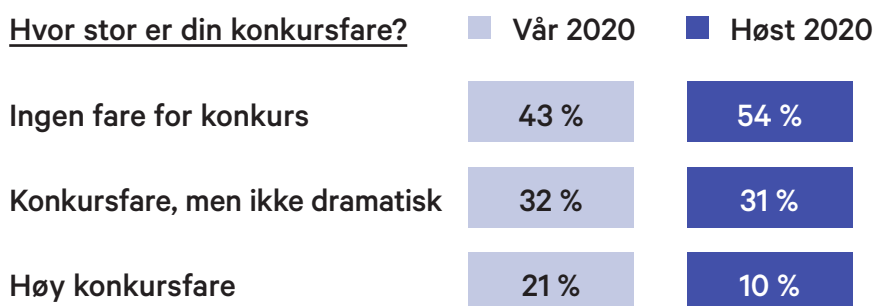
«Vi har fått mange norske kunder som har vært svært fornøyde, og som ønsker videre kontakt med oss.»
— Liten reiselivsbedrift med normal drift.

Samtidig vil vi advare mot å tolke dette som et tegn på at bedriftene ikke trenger offentlige utviklings- og likviditetsmidler, men snarere som et resultat av offentlig stimulans til næringslivet – samt en god jobb gjort av næringslivet for å tilpasse seg krisen. Til tross for at samfunnet er noe mer åpent enn i april, opplever reiselivsbedriftene et betydelig til borti mot totalt frafall av markedet med noen få hederlige unntak. De reisende begrenser seg i stor grad til nødvendige reiser og ofte jobbreiser, mens de fleste reiselivsbedriftene i Vestvågøy har et marked for feriereisende. Til tross for at det er noe aktivitet og noe reising, så er dagens situasjon etter all sannsynligvis noe som vil pågå over lang tid. Dess lengre bedriftene

kom ut i mai 2020, dess mer åpenbart ble det for bedriftene at det ville bli en eller annen form for sommersesong.

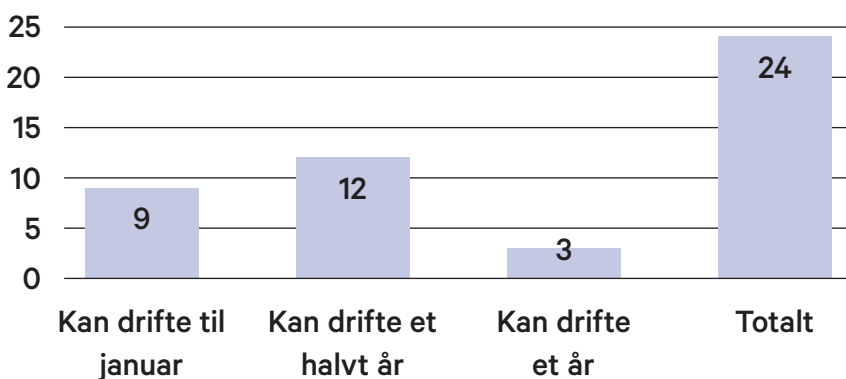
I dag er situasjonen imidlertid slik at det er høyst usikkert hvordan vintersesongen blir. Vintersesongen er svært viktig for mange av reiselivsbedriftene på Vestvågøy. Det er også usikkerhet rundt den langsiktige utviklingen mot sommeren 2021, og over sommeren. Og ikke minst er det usikkerhet rundt hvordan reiselivet vil være også etter at pandemien er avblåst.

Bedriftene rapporterer tilbake om en lavere konkursfare høsten 2020 sammenlignet med våren 2020. En betydelig lavere andel av bedriftene melder at de har en høy eller middels konkursfare. Samtidig er det færre bedrifter som melder om en viss konkursfare, og flere som er utenfor konkursfare. Tallene er fortsatt relativt høye, men på langt nær så høye som våren 2020.

Samtidig er tallene mye høyere for reiselivsbedriftene. Ifølge vår undersøkelse svarer hele 21 prosent av reiselivsbedriftene at de under dagens situasjon ikke kan klare å drifte mer enn et halvt år frem i tid. Dette er spesielt dramatisk fordi regjeringens nåværende kompensasjonsordning forventer at det skal bli en utbetaling av midlene først om et halvt år frem i tid. Det presiseres at det ofte skjer endringer i denne typen bestemmelser.

Hvor lenge kan du drifte slik situasjonen er nå? (Reiselivsbedrifter)

Mer relevante virkemidler og mer bruk av ekstern hjelp

Rapporten fra våren avdekket at mange bedrifter mente at virkemidlene ikke traff helt, og at det mest brukte virkemidlet var kontantstøtteordningen. Da hadde 42 prosent av kommunens bedrifter brukt ulike former for virkemidler. I dag har dette tallet økt til 45 prosent. Det gjør at noen flere av kommunens bedrifter har benyttet seg av støtteordninger. Det er naturlig at det er en liten økning da de fleste har brukt kontaktstøtteordningen. For øvrig er tallene for søknad på virkemidlene ganske like, og dette er naturlig siden bl.a. Innovasjon Norge har hatt få midler tilgjengelig i Nordland i perioden.

Imidlertid er det verdt å merke seg at hele 19 prosent av bedriftene i utvalget har søkt på Vestvågøy Kommunes næringsfond med ekstraordinære næringsmidler til bedrifter som er rammet av pandemien. Den store interessen kan også dokumenteres via et stort antall søknader. Det er tydelig at mange bedrifter har behov for denne typen lavterskeltilbud. En av diskusjonene i etterkant av forrige rapport var behovet for slike midler.

En hyppig tilbakemelding rundt tildelingen av de ekstraordinære næringsmidlene er at regionale aktører og overordnede organisasjoner har fått en for stor del av tildelinga. Mange bedrifter klager på at de har fått en liten andel av det de søkte på, og de peker på at næringsfondet burde vært langt mer fokusert på de faktiske næringsutøverne som er rammet.

En annen av tilbakemeldingene fra forrige rapport er at flere bedrifter opplevde tiltakene som irrelevante. Rapporten ble skrevet i en tidlig fase av pandemien, men mange av dagens virkemidler var allerede på plass. I etterkant av undersøkelsen har en del av virkemidlene blitt tilpasset. Det har kommet noen nye virkemidler, og kommunenes næringsfond har vist seg å være et populært tilskudd for virkemiddelapparatet. Siden sist har også bedriftene hatt bedre tid til å orientere seg i de mange virkemidlene.

Rapporten viser at det er en klar forbedring i den opplevde relevansen til virkemiddelapparatet. Vi tolker dette som en kombinasjon av at bedriftene har satt seg bedre inn i virkemiddelapparatet, og at virkemidlene er justert slik at de passer bedre inn. Mens det i vår var hele 33 prosent av

bedriftene som opplevde at virkemidlene ikke hadde noen relevans for dem, er det samme antallet i høst nede på 6 prosent. Samtidig er det 23 prosent som opplever at virkemidlene er lite relevante, mot 14 prosent i vår. Her må vi likevel huske at 39 prosent av bedriftene oppgir at de ikke har benyttet tiltak, og mange av disse har ikke benyttet tiltakene fordi de ikke har behov for krisehjelp.

«Jeg synes støtteordningene er svært passive med tanke på hva vi lider av som følge av smitteverntiltakene.»
— Liten reiselivsbedrift nesten uten aktivitet.

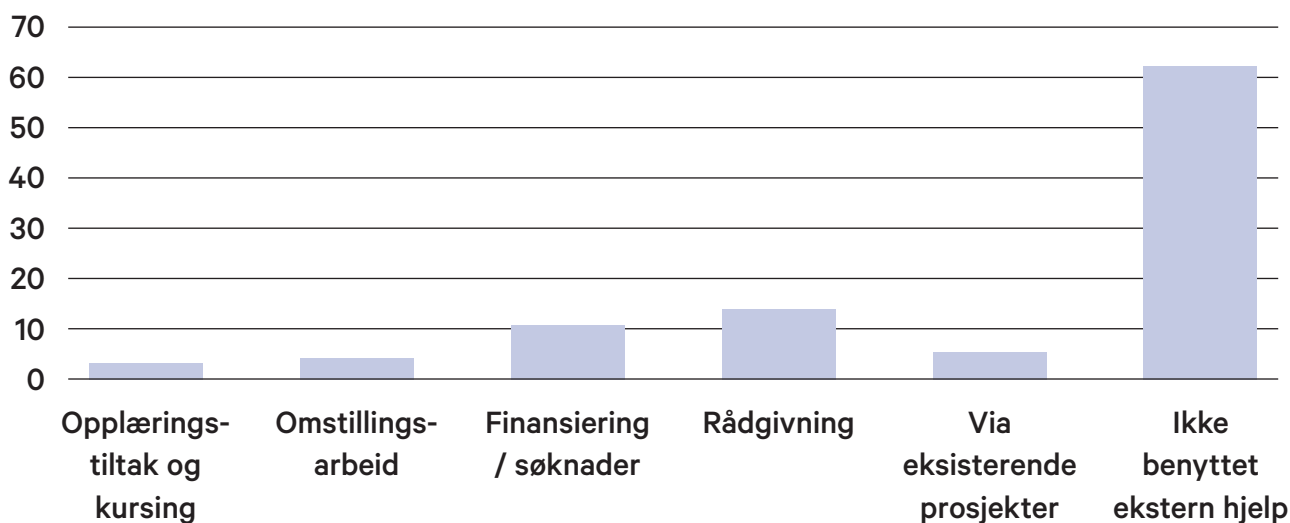

På den andre siden av skalaen sier 22 prosent at virkemidlene er svært relevante – et tall som i vår var på 18 prosent. Alt i alt mener vi å se at virkemiddelapparatet fungerer noe bedre enn det gjorde i vår, og at noe av dette sannsynligvis kan tilskrives at virkemiddelapparatet er blitt mer kjent blant bedriftene. Blant annet har både Vestvågøy Kommune og Vest-Lofoten Næringsforening drevet et aktivt formidlingsarbeid om virkemiddelapparatet og muligheten for å få bistand. Den viktigste grunnen til at virkemiddelapparatet fungerer bedre er sannsynligvis at bedriftene har fått tid og mulighet til å bli bedre kjent med hvilke muligheter som finnes.

Da det enda var tidlig i pandemien i april 2020, ble det ikke spurt om bedriftene hadde benyttet ekstern hjelp. Mange av bedriftene i reiselivet var stengt ned og hadde liten aktivitet. Det ble imidlertid spurt om bedriftene hadde behov for fremtidig hjelp, og her svarte 17 prosent at de hadde behov for fremtidig hjelp av eksterne rådgivere. I denne undersøkelsen har vi inkludert et spørsmål om hvor mange som faktisk har benyttet hjelp frem til nå i pandemien, og det viser seg at 38 prosent av bedriftene som har svart på undersøkelsen har benyttet ekstern hjelp. Dette anser vi som et høyt antall bedrifter som har benyttet hjelp.

Dette er en trend som sannsynligvis kan bekreftes av de fleste rådgivermiljøer rundt om i hele fylket. Mange bedrifter har behov for rådgivning, og ulike former for rådgivningsprogrammer og rådgivningstjenester har blitt svært populære. I grafikken ser dere en oversikt over hvilken type hjelp som har vært vanligst under pandemien. Grafikken viser først og fremst at det er et mangfold av ulike typer behov i de ulike bedriftene.

Hvilken type hjelp har din bedrift benyttet seg av?
(Prosentdel av totalt antall avgitte alternativ)

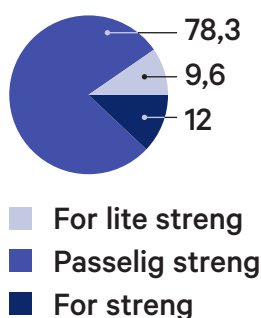
Stor støtte til smitteverntiltakene

Det gjøres en kjempeinnsats i næringslivet med smittevern-tiltak. Bedriftene rapporterer om behov og krav til betydelig smitteverntiltak. Samtidig som næringslivet opplever at de er betydelig berørt av strenge smitteverntiltak, er de fleste bedriftene positive til de samme strenge smitteverntiltakene, selv om de gir utfordringer for næringslivet.

Bare 6 prosent av bedriftene oppgir at de ikke har en drift som gjør det nødvendig med ytterligere smittevern-tiltak enn normalt. Dette er i tråd med situasjonen i vår. Andelen som opplever at de nå gjennomfører betydelige eller moderate tiltak er økt fra 77 prosent til 80 prosent høsten 2020. Disse tallene har holdt seg relativt stabile til tross for ulike smitterestriksjoner gjennom høsten. Imidlertid er det verdt å bemerke at undersøkelsen viser at en stor andel av bedriftene i kommunen sannsynligvis gjør en betydelig innsats rundt smittevern. Samtidig gir smittevernsituasjonen betydelige utfordringer for mange bedrifter.

Et av de interessante spørsmålene om smitteverntiltak er hvorvidt bedriftene mener tiltakene er for strenge eller hvorvidt tiltakene ikke er strenge nok. Her viser bedriftene på Vestvågøy stor støtte til tiltakene som blir innført.

Hvordan opplever du gjeldende smitteverntiltak (november)?

Bare 12 prosent av bedriftene mener at tiltakene er for strenge, mens 10 prosent av bedriftene mener at tiltakene burde vært enda strengere. Den store majoriteten mener imidlertid at tiltakene er godt tilpasset situasjonen.

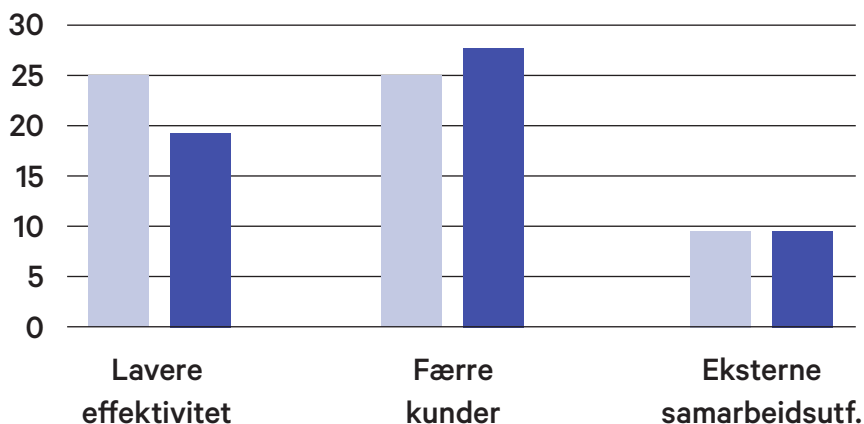
«Lofoten burde vært stengt for turister nå. Det er en kamp hver gang vi får bookinger for å sikre at gjesten har gjennomført karantene, samt kan bevise at de er friske. De fleste avbestiller når de skjønner hvor alvorlig vi tar det.»
— Styreleder i en reiselivsbedrift (4–10 ansatte) uten drift.

Bedriftene har også hatt mulighet til å gi tilbakemelding i undersøkelsen om hva de tenker rundt nåværende smitteverntiltak. Tilbakemeldingene er i tråd med statistikken, og de fleste gir tilbakemeldinger om at de støtter tiltakene. Det er likevel noen som gir tilbakemeldinger om at det burde vært lokale tilpasninger i smitteverntiltakene, men det er også bekymring rundt observasjoner av at enkeltpersoner tar tiltakene for lite alvorlig. I tilbakemeldingene er det også tydelig at det er en viss bekymring for importsmitte fra utenfor Norge. Flere av de som driver restauranter peker på en bekymring og en dobbelthet i tiltakene. På den ene siden holder restaurantene åpent. Restaurantene blir ofte rost for arbeidet som gjøres i lokalmedia, helsemyndigheter og tilsynsmyndigheter, men samtidig har det vært klare oppfordringer nasjonalt om å holde seg hjemme.

Hvilke konsekvenser har smittevernstiltakene for din bedrift?

■ Vår 2020 ■ Høst 2020

Hele 44,6 prosent av bedriftene opplever at de tiltakene som er satt i verk i deres bedrift er alvorligere enn de tiltakene de hadde i april. Dette viser at til tross for at pandemien i april var i en fase rett etter en nedstenging, er smitteverntiltakene i bedriftene fremdeles betydelige.

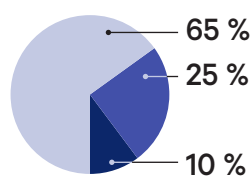

«De nasjonale tiltakene rammer bedrifter i områder helt uten smitte. Er tiltakene proporsjonale med konsekvensen av økt smitte? Hva er konsekvenser for bedrifter og samfunnet?»

— Daglig leder i stor reiselivsbedrift med middels drift.

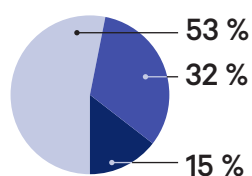
Konsekvenser for næringslivet

Hvordan opplever du etterspørselen etter dine varer sammenlignet med før pandemien (vår 2020)?

- Lavere
- Ganske lik
- Høyere

Hvordan opplever du etterspørselen etter dine varer sammenlignet med før pandemien (høst 2020)?

- Lavere
- Ganske lik
- Høyere

Både smitteverntiltakene og selve sykdommen kan føre til omfattende konsekvenser for bedriftene. Som vi har sett ovenfor er reiselivet spesielt hardt rammet. Vi har valgt å se spesielt på hvilke konsekvenser tiltakene og sykdommen har hatt for bedriftene.

Det ble i vår spurt spesielt om hvordan bedriftene opplevde etterspørselen etter sine varer. Tilbakemeldingene fra næringslivet var dramatisk, og en svært stor andel av bedriftene opplevde nedgang i etterspørsel. Tallene fra dagens undersøkelse viser at tallene er bedret, men at situasjonen fortsatt må betegnes som dramatisk. Samtidig ser vi en liten bedring i bedrifter som har greid å øke etterspørselen etter varer eller som opplever at etterspørselen er slik den var før pandemien inntraff.

Ut fra svarene på undersøkelsen er det å anta at rundt halvparten av bedriftene i Vestvågøy Kommune har opplevd lavere etterspørsel over lengre tid. Vi har spurt de bedriftene som har opplevd negative ringvirkninger som følge av pandemien om hva som gjør at de opplever negative tider.

Ikke overraskende opplever mange at de har færre kunder, og det er forventet at mange bedrifter opplever et forringet kundegrunnlag. Svært mange bedrifter opplever i tillegg at pandemien fører til en lavere effektivitet. Vi har ingen gode tilbakemeldinger på sammenhengene her, men dette kan være knyttet til eksterne leveranser og muligheten til å møte folk. For mange bedrifter gir også smitteverntiltakene lavere effektivitet. Et eksempel her er økt innsats på renhold.

Sammenlignet med situasjonen i vår, ser det ut til at utfordringene i næringslivet fremdeles er de samme. Bedriftene oppgir fortsatt at lavere effektivitet og færre kunder er de mest merkbare forskjellene fra tiden før pandemien. Noen flere enn tidligere oppgir at færre kunder er den viktigste negative konsekvensen av smitteverntiltakene, mens ikke fullt så mange oppgir at lavere effektivitet er en viktig konsekvens. Endringene er likevel så små at det går an å konkludere med at utfordringene er svært lik slik de var i vår.

Til tross for pandemien, så er det noen av bedriftene som opplever at pandemien slår ut positivt for deres bedrift. Hele 12 prosent av bedriftene peker på at pandemien har gitt et økt marked for deres produkter. Dette er bedrifter som i stor grad har hatt produkter som har passet inn i den rådende tilstand – som for eksempel hjemmekontor. Fem prosent av bedriftene opplever pandemien som positiv for deres bedrift på bakgrunn av at de har hatt muligheter til å utvikle nye produkter.

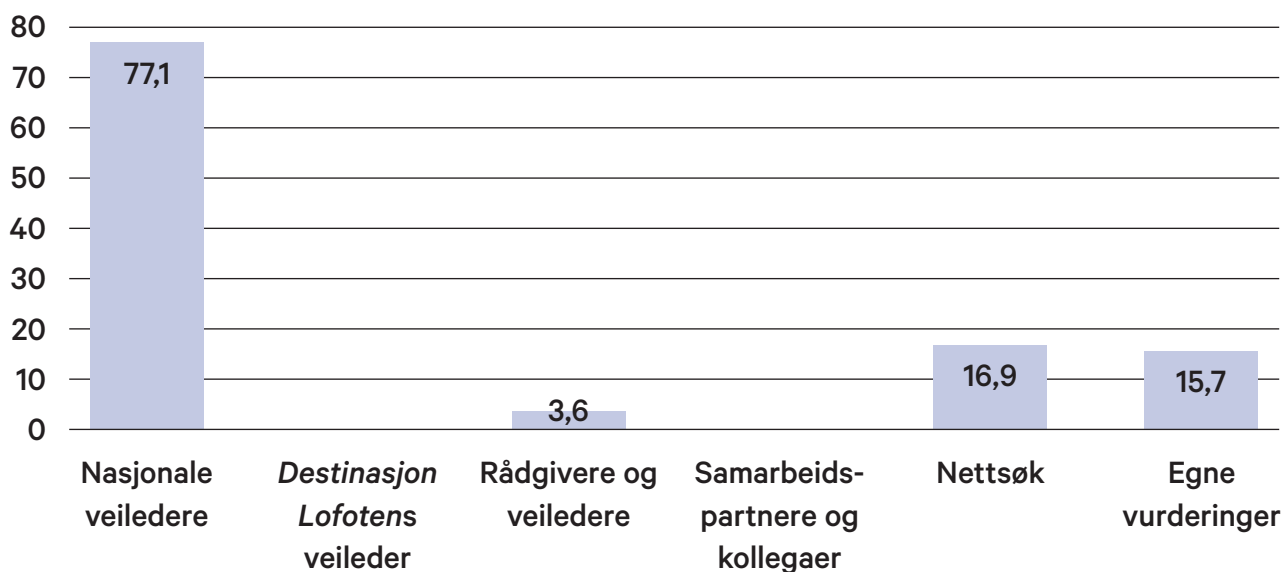
«Vi har stått ekstra på for å berge oss. Dette har gitt en liten prosentvis økning ift. fjoråret.»
— Eier av en liten butikk.

Gjennom arbeidet med pandemien har en av utfordringene vært å finne frem i informasjonshavet. Vi ønsker å finne ut mer om hvor bedriftene henter sin kunnskap fra og hvordan de får kompetanse om smittevern. Her viser det seg at den klart viktigste formen for informasjon til næringslivet er de nasjonale smitteveilederne for hver bransje. Det finnes utallige smittevernveiledere for både brede og snevre felt av samfunnet. Det finnes smittevernveiledere for reiselivet, for filmklubber, for serveringsbedrifter og lignende. Undersøkelsen viser at de ulike bransjene og samfunnsområdene har vært gode på å formidle smittevernveilederne og at veilederne i stor grad er i bruk i samfunnet.

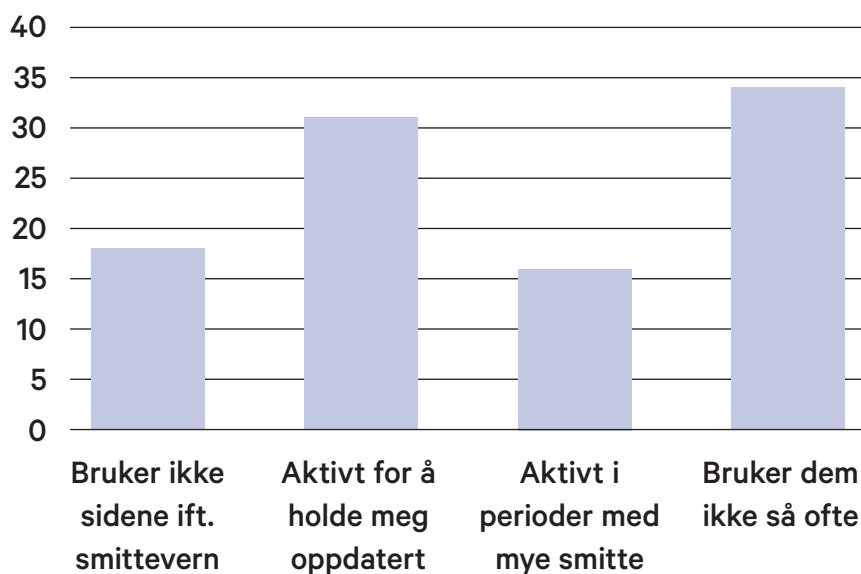
Hvor henter du din informasjon om smitteverntiltak?

(Prosent av antall bedrifter. Flere valg mulig).

Kommunene har også jobbet intensivt med informasjon, og Vestvågøy Kommune ønsket informasjon om hvordan deres hjemmeside blir brukt under koronapandemien. Tilbakemeldingene fra bedriftene viser at bedriftene bruker sidene aktivt, og bare 1/3 av bedriftene svarer at de ikke benytter hjemmesidene så ofte.

Har du benyttet Vestvågøy Kommunes hjemmesider?

Fiskeribransjen

Vi har også forsøkt å ha en egen tematikk i undersøkelsen rettet mot fiskeribransjen. Dessverre har antallet svar fra bedriftene som har deltatt vært så lavt at det er vanskelig å hente ut gode situasjonsbeskrivelser for denne bransjen. Imidlertid har alle våre respondenter vært tydelige på at det finnes utfordringer i fiskeribransjen rundt salg av produkter og eksport som følge av pandemien.

I Vestvågøy Kommune og landet ellers har det vært lite fokus på fiskeribransjen. Det er likevel flere områder hvor det er mulige utfordringer:

- Salg og eksport
- Distribusjon og transport
- Rekruttering av arbeidskraft
- Valutarelaterte utfordringer

Undersøkelsen viser at det i bransjen er forventninger om at dette kan være mulige utfordringer. Noen gir tilbakemeldinger om at enkelte av utfordringene har gjort seg gjeldende, men på grunn av få svar er det vanskelig å konkludere. Imidlertid gir alle respondentene tilbakemeldinger om at det i bransjen er økte utfordringer med salg av produkter – og at deres bedrifter har opplevd dette. Dette er en tydelig tilbakemelding som viser at fiskeribransjen ikke er skjermet for pandemien.

En annen hyppig tilbakemelding er at det er utfordringer knyttet til rekruttering av arbeidskraft til sjømatnæringa. Dette har sammenheng med høy rekruttering av utenlandsk arbeidskraft kombinert med strenge smittevernregler rundt grensepasseringer.

«Vi vet ikke om vi får sesongarbeidere til vintersesongen. Tidligere sesonger har vi benyttet 98 prosent arbeidere fra andre land pga. at norske arbeidstakere ikke vil ha denne type jobber. I 2019 var det totalt to nordmenn av 300 søkere som søkte jobb hos oss.»

- Daglig leder med 4–10 ansatte innenfor sjømatnæringa.

Spesielle utfordringer i reiselivet

På grunn av at reiselivet er hardt rammet som følge av den pågående koronapandemien har vi valgt å inkludere et eget kapittel om reiselivet. Dette har vært muliggjort ved at 28 reiselivsbedrifter har svart på undersøkelsen, og da kan vi si noe generelt om situasjonen i disse bedriftene. Reiselivet er også omtalt spesielt tidligere i rapporten under de enkelte tema.

Reiselivsbedriftene er utelukkende små bedrifter, og de fleste har hovedkontor på Vestvågøy. Bare en av bedriftene oppgir at den har flere enn 30 ansatte, mens de øvrige har 3 eller færre ansatte. Dette viser at reiselivet på Vestvågøy består av en rekke mindre bedrifter.

De fleste reiselivsbedriftene i kommunen har svært lav drift eller ingen drift. 75 prosent av bedriftene oppgir at de har under middels drift, og de fleste av dem svarer at de har ingen eller svært lav drift. 25 prosent oppgir derimot at de har nesten full drift eller full drift. I vår undersøkelse er også serveringssteder inkludert som reiselivsbedrifter, og sannsynligvis er mange av bedriftene med full drift serveringssteder.

«Vår eksistens er 100 prosent avhengig av markedet, og markedet er nærmest fraværende. Fremtidens reiseliv og turisternes valg i fremtiden – post COVID-19 – vil være endret. Vi bruker derfor all tilgjengelig tid til å tilpasse oss»

— Liten reiselivsbedrift.

Aktørene i reiselivsbransjen er delt i synet på fremtida. Rundt halvparten av aktørene har et positivt grunnsyn på fremtida, mens den andre halvparten tilkjennegir at de ikke så veldig optimistiske. Nivået av optimisme er dermed lavere i reiselivet enn i resten av næringslivet. Dette er ikke overraskende, gitt at reiselivet er en av de hardest rammede sektorene for øyeblikket.

Bare 36 prosent responderer at det ikke foreligger konkursfare for deres bedrift, mens 29 prosent av bedriftene oppgir at de opplever en middels eller svært høy konkursfare. De øvrige mener at det foreligger konkursfare, men at denne på det nåværende tidspunkt er lav. Det er verdt å merke seg at majoriteten av de bedriftene som har middels eller høy konkursfare, er reiselivsbedrifter.

11 prosent av bedriftene har oppgitt at de har gjennomført nedbemanninger i form av oppsigelser.

Både oppsiktsvekkende, og noe bekymringsverdig, er faktumet at det er en lav andel av reiselivsbedriftene som har arbeidet opp mot virkemiddelapparatet. Av alle bedriftene i undersøkelsen er det 39,3 prosent som har gjort tiltak for å skaffe seg omstillings- eller likviditetsmidler, mens blant reiselivet er det bare 40,5 prosent. Gitt at krisen i reiselivet er langt større, skulle man tro at det var en mye høyere andel reiselivsbedrifter som arbeidet med virkemiddelapparatet om man sammenlignet med den totale andelen svar.

Vi tror grunnen til dette er sammensatt. På den ene siden er reiselivsbedriftene små familiebedrifter med begrenset kapasitet og kompetanse om bruk av de ulike virkemidlene. Dette gjør at det sannsynligvis er en høyere terskel for å skrive søknad og gjøre omstillingsarbeid via offentlige midler. På den andre siden var mange av reiselivsbedriftene stengt ned frem til april og mai. Da de begynte driften igjen, nærmet høysesongen seg med stor hastighet. Dette gjorde at mange valgte å forberede høysesongen fremfor å arbeide med søknader og virkemidler. Samtidig som høysesongen stod for døren ble det også vanskeligere å få tilgang til Innovasjon Norges midler på grunn av stor søknadsmengde.

Ingen av bedriftene i utvalget har søkt om støtte fra Innovasjon Norge, men likevel oppgir 32 prosent at de har søkt næringsfond, og 41 prosent oppgir at de har søkt om kontantstøtte. Til tross for at det kan ligge noen forklaringer i bunnen, viser dette at aktørene i Vestvågøy Kommune fortsatt har en jobb å gjøre med å formidle om tilgjengelige virkemidler i koronapandemien.

Blant reiselivsbedriftene er det noe mer skepsis til smitteverntiltakene enn blant de øvrige bedriftene, men fortsatt mener 76 prosent av bedriftene at tiltakene er godt vurdert ift. situasjonen. Mange av bedriftene i kommunen lider under lavere etterspørsel som følge av at smitteverntiltakene senker mobiliteten. For Lofoten gjelder dette spesielt strenge tiltak ved grensene, da Lofoten har et høyt antall internasjonale besøkende. Serveringsbedrifter opplever også sterke smitteverntiltak som gir seg utslag i redusert åpningstid, lavere kapasitet og økt innsats på renhold.

Viktige funn, forslag og tilrådninger

Ut fra undersøkelsen har vi hatt mulighet til å gjøre en beregning av antall arbeidsplasser vi mener er i fare i Vestvågøy Kommune. Undersøkelsen indikerer at 161 arbeidsplasser i Vestvågøy Kommune er i akutt fare på grunn av pandemien. Dette er bedrifter som melder at de har en høy konkursfare. I tillegg melder bedriftene at ytterligere 29 arbeidsplasser opplever en middels konkursfare. Dette er svært høye tall som vil bidra til en betydelig økning i arbeidsledighet dersom ikke bedriftene gjennomfører tiltak og får tak i likviditetsmidler som bedrer situasjonen.

<u>Høy konkursfare</u>	<u>Middels konkursfare</u>	<u>Noe grad av konkursfare</u>
161 arbeidsplasser	29 arbeidsplasser	1135 arbeidsplasser

Vurderingene rundt hvor mange arbeidsplasser som står i fare er naturlig nok usikre og basert på bedriftenes egne vurderinger. Utvalget er likevel så stort at man kan ha en pekepinn på hvordan konkursfaren er, og dermed også hvor mange arbeidsplasser som er i spill. Det er noen metodiske utfordringer med å beregne konkursfaren. Den største utfordringen ligger i å vurdere hvilke bedrifter som skal være med i utvalget som spørres – da vi ønsker å ekskludere bedrifter uten ansatte og bedrifter uten aktivitet. Det er også slik at det kan være høyere tilbøyelighet for å svare på undersøkelsen dersom du er daglig leder i en bedrift som står i fare for å gå konkurs.

Likevel er det et høyt antall bedrifter som har svart på undersøkelsen og dette gir oss grunnlag for å si noe om hvor mange arbeidsplasser som står i fare. Vi har vurdert dette ut fra hvor stor konkursfare bedriftene rapporterer, og kombinert dette med hvilken størrelse de ulike bedriftene rapporterer. Dette har vi så generalisert opp mot det totale antallet bedrifter i kommunen. Den største usikkerheten ligger sannsynligvis i hva som er det rette totalantallet bedrifter i kommunen med arbeidstakere. Det er likevel ikke tvil, ut fra erfaringene fra arbeid med næringslivet, at mange bedrifter i næringslivet er i en hardt presset situasjon.

Ut fra de øvrige funnene i rapporten har vi gjort noen vurderinger og kommet fram til noen konklusjoner rundt de mest dominerende punktene. Vi har også valgt å ta med enkelte forslag fra de som har svart på undersøkelsen. Her følger en punktvis gjennomgang av de viktigste funnene, samt tilrådinger og forslag som har kommet frem i arbeidet.

- Tilstanden i næringslivet er alvorlig, men forbedret siden rapporten våren 2020. Bedriftene opplever noe større forutsigbarhet og har vurdert effekten av virkemidler og tiltak for omstilling.
- Det er fremdeles en høy fare for konkurs i næringslivet. Spesielt gjelder dette reiselivsbedrifter. Likevel er det færre bedrifter som opplever stor usikkerhet rundt konkurs, og dette er sannsynligvis en følge av omstillingsmidler og omstillingstiltak. Det er likevel stor usikkerhet rundt fremtiden i de fleste bedrifter.
- Det må jobbes kontinuerlig med å informere om situasjonen i regionen. Den høye andelen helårlige reiselivsbedrifter, kombinert med et stort antall eksportbedrifter, gjør regionen svært sårbar for pandemien. Det er viktig å formidle informasjon om dette til beslutningstakere.
- De fleste bedriftene uttrykker en forsiktig optimisme rundt fremtiden, men man ser ikke så lyst på fremtiden som man gjorde i mai. Blant reiselivsbedriftene er synet fremtiden delvis negativt og delvis positivt.
- Bedriftene på Vestvågøy støtter i stor grad opp om den linjen smitteverntiltakene ligger på i dag. Den store majoriteten mener at smitteverntiltakene er riktig skalert, til tross for at flere påpeker at smitten er ujevnt fordelt i landet.
- Kontantstøtteordningen og kommunalt næringsfond er populære lavterskeltiltak, men bedriftene på Vestvågøy benytter seg i liten grad av andre utviklingstiltak. Dette er en svakhet for bedriftene på Vestvågøy, og det må jobbes kontinuerlig for å formidle de mulighetene som ligger i virkemiddelapparatet.
- Virkningene av pandemien på sjømatbransjen bør undersøkes nærmere. Svarene fra fiskeribedriftene indikerer at det er flere mulige utfordringer. Sjømatbransjen har i liten grad vært en del av diskusjonene om hvem som er rammet av koronapandemien.

- Nasjonale veiledere for smittevern er svært viktige for håndteringen av smittevernet i bedriftene. Smittevernsveilederne brukes av et stort antall bedrifter.
- Mange bedrifter, også bedrifter som ikke er tradisjonelle reiselivsbedrifter, er svært avhengige av besøksnæringene. De fleste bedrifter i kommunen opplever mindre aktivitet som følge av tiltak som fører til færre besøkende i Lofoten.
- Det er en bekymring blant næringsutøverne at fokuset på utsatte frister for betaling vil gi betydelige utfordringer på lang sikt.
- Sjømatnæringen etterspør et eget karantenehotell hvor de kan losjere inn utenlandsk arbeidskraft i karanteneperioder. Samtidig etterspørres muligheten for å få dekket lønn i karanteneperioder.
- Næringslivet etterspør også ordninger for tapte inntekter rundt utfordringer med å få leaset utstyr. Dette gjelder sannsynligvis spesielt byggbransjen og lignende bransjer.
- Bedriftene etterspør flere midler til lokale næringsfond, og mener at lokale stimuleringsmidler har hatt og vil ha stor effekt for lokale bedrifter.

